TÜRK FOLKLOR ARAŞTIRMALARI

KURULUŞU: AĞUSTOS 1949
AYDA BİR DEFA İSTANBULDA ÇIKAR. HALKBİLGİSİ DERGİSİ
SAHİBİ VE YAZI İŞLERİ MES'UL MÜDÜRÜ: İHSAN HINÇER

No: 58 MAYIS 1954 YIL: 5; CİLT: 3

Yeni Eserler:

"Seyranî,, Dolayısile

Yazan: Cevdet CANBULAT

Halk edebiyatımızın bilinen şairleri içerisinde Seyranî adlı bir şair vardı ki, onun hakkındaki bilgimiz şimdiye kadar çok noksanmış. Oysa ki, Yunus Emre, Karacaoğlan, Köroğlu ve Dadaloğlu gibi şairlerimizden sonra, hattâ hiciv alanında bunlardan önce gelen bir şairmiş. Anadolunun bu usta ve bahtsız şairini, öldükten 88 yıl sonra, bize tanıtan, sayın Hâşim Nezihi Okay oldu (1).

Seyranî gerçekten deyiş ve duyuş bakımından halk edebiyatımıza yeni bir ses kattı. Bu ses onu bundan böyle ölümsüzlüğe ulaştırabilir. Onun için artık Seyranî'nin doğum ve ölüm tarihleriyle vakit geçirmekte ne mâna vardır?

Seyranî'nin heceli deyişleri çok içten ve samimî. Buluş ve benzetişleri kıvrak ve eşsiz. İşte gelişi güzel aldığım iki mısra:

Bir çoban elinde dünya bir kirmen (2)
Misali yün eğrüp ip sarar hemen.

Dünyayı bir çobanın elindeki yünü eğirip ip saran bir kirmene benzetmek, Seyranî'nin buluş gücüyle ne güzel bağdaşıyor. Bu mısralarda ne basit fakat ne düşündürücü bir hayat felsefesi, ne büyük bir icaz kuvveti vardır? Yüz yıllar boyunca dünyayı (çarh-ı feleklere, dönen kadehlere, türlü türlü şekillere) benzeterek türlü mısralar döktüren şairler beyhude kendilerini yormuşlar meğer. Çobanın elindeki kirmeni hiçbir şair görememiş. Çünkü, çobanın elindeki kirmeni görebilmek için çobana yakın olmak lâzımdı. İşte Seyranî'nin asıl bizim olan tarafı.

Seyranî aruzla da söylemiş ve yazmış. Aruzdaki başarısı heceye göre daha sönük. Aruzun tekrarlı «Failâtün» ile, yine tekrarlı «Mefâilün» kalıpları Seyranî'nin en çok benimsediği ölçülerdir. Fakat bu kalıpları da çok yerde kırıyor, parçalıyor. Esasen halk şairlerinin hemen hepsi aruzu başaramadıkları için kalıpları kırarak (4—4—4—3—15) şeklinde bir ölçü uydurmuşlardır. Divan şiirinin alımlılığına kendini kaptırmış bütün halk şairlerinin deyişleri dikkatle incelenecek olursa bu durum çok açık görülür. Cönklerde bunun örneklerine her zaman rastlıyoruz.

Seyranî beri taraftan kuvvetli bir mutasavvıf halinde karşımızdadır. Tasavvuf edebiyatını iyi izlemiş bir şair. Deyişlerinde sofiyane tâbirler çok. Hem Seyranî'yi daldan dala seken kararsız, gayesiz bir şair sananlar aldanır: O kesin olarak bir tarik (Yol) ve bir tarikat (Bektaşilik) sahibidir. Bir deyişinde:

Hayretim arttı tarîkat pîrine ettim sefer,
Beste olum tîz muhabbet dâmının
zincirine.

diyor. Diğer bir deyişinde de:

Bir pîr-i azizden almışız nefes.

mısraı ile de bektaşi tarikatine bağlılığını açıklamış oluyor.

Seyranî'nin asıl büyük tarafı hicivdir. Devrinin idaresini, hayat akımını, yüksek rütbelerden aşağılara kuş bakışı bakan işlerini, padişahları, sadrazamları, ham sofuları ve hocaları durmadan hicvetmiştir. Bu alanda amansız bir savaşçı:

Ezelden böyledir Seyranî âdet,
İbadetten yektir nefse ticaret,
Kalmadı dünyada bitti halâvet,
Ne düğün arefe, ne bayramında.

mısraları bugünün realitesine bile dokunan bir hiciv değil midir?

Ahbapların vali, hâkim, sayılar,
Kokutmadan yemez eti ayılar,
Çoğaldı Seyranî kabadayılar,
Kedî fare yemez arslan olursa.

mısraları Nef'î'yi hatırlatıyor. İşte Seyranî de Nef'î gibi sadrazamları nişan almış, eğri yayını gerip doğru okunu atıyor:

Küçük lokma ile dolmaz avurdu,
Ne yaman insanı kastı kavurdu,
Cihanın külünü göğe savurdu,
Geçti sadarete hayvan olanlar.

Bu çeşit kuvvetli hicviyeleri yüzünden boynunu darağacından kurtararak İstanbuldan memleketine kaçmağa muvaffak olan şair, bu defa kadıların, müftülerin, ham sofu ve hafızların iç âlemlerinin gizli taraflarını dillere düşürüp ortalığa yayıyor:

. . . . . .

Kadının müftünün yidiği rüşvet,

---

(1) Seyranî, Hayatı ve Şiirleri, Maarif Kitaphanesi, 250 Krş.

(2) Elde yün eğirmeğe yarar aygıt.

İçkiden zinadan cahile nöbet,
Vermiyor hafız-ı kur'an olanlar.

Seyrani'yi hicve sürükliyen sebep pek belli: Dağınık hayatı, tuhaf fikirleri, lâik düşüncesi, içkiye olan düşkünlüğü ile çevresinde aksi tesir yaratmıştır. Bu bakımdan çok tenkitlere ve hücumlara uğramıştır. Bu hal ondaki hiciv sanatının filizlerinin gelişmesine yol açmıştır. İçli ve duygulu bir şairin tutacağı yol bundan başka da olamazdı. Hücumlar karşısında duyduğu acı, şaire daima bir kamçı olmuş. Acı ve üzüntü çok defa sanatçıyı kamçılayan, onu harekete getiren beşerî bir dinamodur.

Sayın Haşim Nezihi Okay, küçümsenemiyecek çapta bir cildi dolduran deyişlerile Seyrani'yi cidden aydınlığa çıkarmıştır. Şuurlu her okuyucu Seyrani'yi ve onun kişiliğini bu aydınlık içerisinde görebilir. Böylece Haşim Nezihi Okay Seyrani'nin fikir hasadını dermiş toplamıştır. Bu hasadın hâfızalarda hakkedilmesi, gönüllere sindirilmesi okuyucuya kalmıştır.

Seyrani, üzerinde ne kadar durulsa az bir halk şairimizdir. Halk edebiyatımızın bu değerli simasını unutulmaktan kurtaran sayın yazarını tebrik etmek içimin en yenilmez bir arzusudur.